

УДК 130.2 + 304.44

СУЧАСНЕ ЕКОПОСЕЛЕННЯ: ЯКІСТЬ ЖИТТЯ

Куліченко І.І. *, д.т.н., проф. Савицький М.В., доц. Складановська М.Г.

*Дніпропетровський міськвиконком

ДВНЗ "Придніпровська державна академія будівництва та архітектури"

Постановка проблеми. Створення високотехнологічних екопоселень – природна реакція на ситуацію в Україні, яка переживає фінансову, соціальну, політичну, екологічну, енергетичну, демографічну та житлову кризу. Мета проекту – привернути увагу суспільства до проблеми збереження генофонду нації, здоров'я людей, збереження рідної землі й визначити можливі шляхи розв'язання цих проблем в умовах сучасних трансформацій українського суспільства.

Особливо актуальними стають завдання формування нової концепції економічного і соціального розвитку суспільства, нової концепції містобудування, формування особистості громадянина, який створює екопоселення для себе й майбутніх поколінь. Для сприйняття сутності проекту сучасного високотехнологічного екопоселення широким загалом необхідні дослідження якості життя мешканців сучасного екопоселення та визначення суттєвих переваг їх способу життя.

Поняття «якість життя» в сучасній світовій літературі вживається як суб'єктивна складова задоволення людини своїм життям. Якість життя – поняття багатогранне, і тому існує низка критеріїв і методик оцінювання якості життя окремого індивіда, спільноти або країни.

Мета статті – проаналізувати існуючі концепції оцінювання якості життя індивіда і визначити чинники впливу на рівень якості життя мешканців екопоселення.

Викладення матеріалу. Для порівняння рівня життя в різних країнах і регіонах у звітах ООН використовується індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП). У розрахунках ІРЛП зважають на такі показники: довголіття (або очікувана тривалість життя), рівень освіченості населення (середня кількість років навчання або очікувана тривалість навчання), ВНД на душу населення (купівельна спроможність у доларах США).

1. Індекс очікуваної тривалості життя обчислюється за формулою:

$${}^{(LEI)} = \frac{LE - 20}{83,2 - 20} \quad (1)$$

де LE – очікувана тривалість життя.

2. Індекс освіченості EI обчислюється за формулою

$${}^{(EI)} = \frac{\sqrt{MYSI \times EYSI} - 0}{0,951 - 0} \quad (2)$$

де MYS – середня тривалість навчання у роках,

$${}^{(MYSI)} = \frac{MYS - 0}{13,2 - 0} \quad (3)$$

EYS – очікувана тривалість навчання тієї частини населення, яка ще навчається (у роках).

$${}^{(EYS)} = \frac{EYS - 0}{20,6 - 0} \quad (4)$$

3. Індекс доходу

$${}^{(II)} = \frac{\ln(GNIpc) - \ln(163)}{\ln(108211) - \ln(163)} \quad (5)$$

GNIpc - ВНД на душу населення по паритету купівельної спроможності у доларах США.

ІРЛП обчислюється за формулою:

$$HDI = \sqrt[3]{LEI \times EI \times II} \quad (6)$$

Таким чином, при обчисленні ІРЛП потрібні статистичні дані за минулий рік, і тому ООН публікує дані не менше ніж через два роки після моніторингу національними статистичними службами. За станом на 2011 рік, перші місця за індексом розвитку людського потенціалу займають Норвегія, Австралія, Нідерланди, США, Нова Зеландія, Канада, Ірландія. При використанні методики ІРЛП на локальному рівні для порівняння якості життя мешканців екополісів та мегаполісів ми можемо отримати статистичні дані тільки після завершення розбудови екопоселення і тривалого періоду його функціонування. Але й в цьому випадку викликає сумніви валідність дослідження й коректність порівняння за даною методикою, адже вона не бере до уваги екологічні чинники, рівень соціальної напруги в регіоні, вікову структуру населення в екопоселенні.

Для планування економічного та соціокультурного розвитку регіону, екопоселення з урахуванням ІРЛП ми можемо апріорі тільки визначити чинники, що впливають на значення відповідних індексів LEI, EI та II. Аналізуючи наведені формули, можемо зазначити, що крім суто економічних показників країни, які впливають на індекс прибутку, зростання середнього геометричного НДІ відбувається за рахунок змінних величин EI та LEI. Саме на ці величини впливають особистісні чинники, які обговорюватимуться нижче.

Експерти ВОЗ стверджують, що тривалість життя і здоров'я людини на 50% залежить від способу життя кожного індивіда. Інші 50% - це вплив екологічного стану довкілля, спадковості і якості медичного обслуговування. Отже, усвідомленні зусилля кожної особистості – найвагоміший внесок у власне здоров'я та довготривале життя. Змінений спосіб життя людини екополіса мінімізує більшість негативних чинників, що впливають на фізичне й психічне здоров'я людини: гіподинамію, забрудненість води, повітря, ґрунту, продуктів землеробства й тваринництва, різке збільшення звукового фону, загубленість людини в натовпі, задуха, стресогенні фактори сучасного життя в мегаполісі. Спілкування з природою допомагає навчитися регулювати власний психо-емоційний стан, досягти гармонії внутрішнього світу особистості, гармонії зі світом, з довкіллям, з людьми.

Суттєвий внесок у цей гармонійний психофізичний стан людини вносить можливість самоактуалізації людини, її самореалізації у професійній сфері, особистому житті, творчості. Цей чинник позитивно впливає як на рівень фізичного і психічного здоров'я людини, так і на індекс освіченості EI. Адже бажання вдосконалюватися в професійній діяльності, в творчій роботі, самовдосконалюватися як особистості з необхідністю тягне за собою бажання вчитися. Концепція «Lifelong-learning» як концепція безперервної освіти протягом усього життя вважає учіння, пізнавальну діяльність людини за невід'ємну складову її способу життя в будь-якому віці. Отже, збільшення тривалості навчання (а отже зростання індексу EI) має двобічний вплив як на мотивацію особистісного зростання, самоактуалізації, так і на усвідомлення необхідності зміни способу життя сучасної людини в здоровому середовищі, охорони довкілля, екологічних стосунків людини з оточуючим соціальним середовищем.

Для оцінювання економічного зростання замість ВВП «зелена економіка» пропонує Genuine Progress Indicator (GPI). Цей показник враховує економічну ситуацію в країні, регіоні, здоров'я нації, соціальну напругу. Без урахування цих факторів зростання валового продукту може йти поруч із зростанням екологічної небезпеки. В Україні одним з можливих шляхів розв'язання проблеми збереження здоров'я нації й підвищення якості життя громадян України є природне землеробство як пріоритет аграрної політики держави. Минулого року Інститут стратегічних оцінок Президентського фонду Леонід Кучми «Україна» оголосив конкурс на тему «Природне землеробство – шлях до здоров'я і добробуту нації». Сучасні екоселення можуть стати пілотними проектами здійснення цієї аграрної політики, виробництва і споживання екологічно чистих продуктів. Але для оцінки реальної якості життя людини багатьма експертами вважаються недостатніми тільки статистичні дані. Необхідність урахування суб'єктивної оцінки людиною тих чи інших життєвих явищ викликала появу деяких нових показників. Таких, як індекс якості життя за версією Economist intelligence unit, який враховує як об'єктивні статистичні дані, так і результати опитування населення; Gross National Happiness з урахуванням психологічних, духовних аспектів відповідно до культури даного регіону.

Порівняльний аналіз даних ООН за 2009-2011 роки свідчить про те, що суб'єктивна оцінка задоволеності якістю життя за опитуванням мешканців різних країн не корелює з рівнем купівельної спроможності населення, а також з рівнем розвитку економіки країни. На перших місцях за індексом Harpu Planet Index опинилися Коста-Ріка, В'єтнам, Колумбія, Сальвадор, Ямайка, Панама, Венесуела, Куба.

Можна зробити висновок, що задоволеність якістю життя значною мірою залежить від того, наскільки спосіб життя людини відповідає цінностям особистості, психологічному комфорту людини в даному соціумі, традиціям та звичкам даної групи населення.

Враховуючи ці висновки, можемо припустити, що якість життя людини в екоселенні матиме високу суб'єктивну оцінку в тому випадку, якщо особистість усвідомлює і поділяє екоетичні, екокультурні цінності, якщо

високі екологічні стандарти середовища, вимоги екологічного імперативу стають необхідними складовими способу життя індивіда.

Відомий український вчений М.М.Амосов запропонував поняття РДК(Рівень душевного комфорту) для оцінювання фізичного, психологічного та соціального благополуччя людини, адже переживання благополуччя, психологічного комфорту – найтонший індикатор якості життя індивіда. Психологічне здоров'я й самоактуалізація особистості – величини, що корелюють з поняттям якості життя. Отже, **високому рівню якості життя індивіда** відповідають:

- почуття особистої значущості, взаємоповаги, визнання;
- задоволення міжособистісними відношеннями;
- пошуки сенсу власного життя й самоактуалізація у професійній, творчій, особистій сферах;
- почуття внутрішньої і зовнішньої гармонії зі світом, з людьми, з природою;
- відчуття фізичного здоров'я, безпеки власного існування, безпечного майбутнього для своїх дітей, нащадків;
- можливість задоволення індивідуальних потреб: пізнавальних, естетичних, рекреаційних (дозвіллевих), творчих.

За методикою Еліота інтегральний індекс якості життя визначається як сума показників задоволеності індивіда в різних сферах життя: стан здоров'я, відношення з близькими, персональні успіхи, настрої і оптимізм, самоконтроль, соціальна підтримка, спілкування в професійній сфері. Кожний показник оцінюється за 10-бальною біполярною шкалою.

Підсумовуючи останні дослідження психологів і наші власні спостереження, можна визначити чинники, що негативно впливають на рівень якості життя особистості, її суб'єктивне благополуччя:

- незадоволеність станом свого здоров'я, здоров'я своїх близьких;
- стресові стани й емоційне виснаження;
- дисонанс власних ціннісних настанов і цінностей, які сповідує оточення людини;
- редукція особистих досягнень;
- фрустрація;
- незадоволеність змістом, умовами та результатами професійної діяльності;
- відсутність емоційного тилу (родина, кохані, друзі);
- відсутність цікавої роботи, захоплення, хобі;
- відсутність віри в свої сили, негативна Я-концепція.

Висновки. В сучасних наукових соціальних дослідженнях існують два найуживаніших види їх організації: ретроспективні (ex-post-facto) і перспективні (когортні, лонгitudні) дослідження. В останніх особливе місце посідає виявлення потенційних соціальних чинників, що здійснюють негативний вплив на здоров'я населення. В дослідженні якості життя мешканців екопоселень виявлення цих чинників та їх мінімізація є провідними завданнями соціокультурної частини проекту.

На здоров'я і якість життя членів територіальної спільноти впливають, перш за все, екологічні й соціально-структурні чинники: стан довкілля, відсутність факторів, шкідливих для здоров'я мешканців, рівень девіантної поведінки в даній територіальній спільноті, рівень екологічної культури населення. Засобами досягнення позитивних показників цих чинників є підвищення рівня освіченості та інкультурації населення, медичного обслуговування, комфортні житлові умови та умови професійної діяльності громадян, можливість їх самоактуалізації, рівень матеріального добробуту. Також опосередкованим критерієм якості життя даного поселення є територіальна міграція: її масштаб і причини.

Для оцінювання якості життя екопоселення апостеріорі ми можемо використовувати:

- дані моніторингу екологічного стану довкілля;
- опитування мешканців щодо задоволення якістю життя (розкриваючи зміст цього поняття);
- стан фізичного здоров'я (за даними профілактичного медичного огляду, а також за наявністю перенесених захворювань мешканцями екопоселення);
- рівень освіченості (роки навчання).

Для розуміння і сприйняття сутності проекту сучасного високотехнологічного екопоселення широким загалом, на нашу думку, необхідно сприяти формуванню і розвитку екологічної культури українського суспільства. Для виконання цього завдання ми пропонуємо:

- впровадження програм екокультурної підготовки у вищих навчальних закладах, системі безперервної освіти і перепідготовки;
- пропаганду здорового способу життя і підтримку відповідних проектів на рівні ВНЗ, міських, громадських організацій;
- запровадження програм особистісного самовдосконалення студента, розвитку його креативності, стресостійкості, психоемоційної саморегуляції.

На етапі розробки проекту сучасного високотехнологічного екопоселення і пропаганди основних ідей концепції пропонуємо проведення семінарів-тренінгів екопсихологічної, екокультурної підготовки для всіх, хто прагне реалізувати проект екопоселення, жити в екопоселенні.

«Ми не успадковуємо Землю від наших батьків. Ми позичаємо її в наших дітей» Лестер Браун.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Психология здоровья: учеб. для ВУЗов / Августова Л.И. и др.; под ред. Г.С. Никифорова – С.Пб.: Питер, 2003. – 607 с.
2. Савицкий Н.В., Складановская М.Г. Экополис – новая концепция развития социума [Текст] / Н.В. Савицкий, М.Г. Складановская // Людина і світова глобалізація: перспективи та межі розвитку: Тези Міжнародної наукової конференції / Дніпропетр. нац. ун-ту заліз. трансп. ім. акад. В.Лазаряна. – Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту заліз. трансп. ім. акад. В.Лазаряна., 2012. – с. 44-45